

Hulkravet kodriver

Kornet stenbræk

Blodrød storkenæb

Klæbjerg Overdrev

De store græsningsarealer omkring Klæbjerg er nogle af de største og bedst bevarede overdrev på Djursland. Størsteparten af dem er udviklede på tidligere landbrugsarealer. De rigeste overdrev har spor af højrøggede agre, der viser, at de har været opdyrket i middelalderen. Andre steder er dyrkningen først opgivet i nyere tid.

Omkring Helgenæs er vejret mere tørt og varmt end andre steder i Danmark. Nogle planter på overdrevene trives med netop dette vejr, bl.a. de velduftende timian og merian, der bruges som krydderurter.

De mange blomstrende planter sætter farver på overdrevene. I det tidlige forår dominerer den gule kodriver og den hvide stenbræk. Senere på foråret bliver farveskalaen rosa, farvet af engelskgræs, bakkenelliker og mange roser. Højsommeren præges af stærke farver fra den blodrøde storkenæb og de lilla og gule kurveblomster.

Også varmekrævende insekter som sommerfugle, myrer og biller samt edderkopper findes i området. Her ses mange småfugle, der lever af insekter, bl.a. den brune digesvale. Den yngler i stort antal i redehuler i kystklinten nedenfor Klæbjerg og andre steder, hvor klinten er stejl og åben.

Græsning er grundlaget for, at overdrevenes rige natur har kunnet udvikle sig. Hvis græsningen ophører, gror overdrevene til. Det ses tydeligt udenfor de indhegnede områder. Her danner hvidtjørn, roser og slåen tætte krat, der med tiden vil blive til egeskov. Kvæg egner sig godt til pleje af overdrev. Det æder helst græsser og lader gerne blomsterplanterne stå. Kokasser fungerer i øvrigt som spirebede for nye blomstrende planter.

Velkommen til Helgenæs

Halvøen Helgenæs ligger lige syd for det store fredede område Mols Bjerge. I det smukke småbakkede landskab på Helgenæs finder du både spændende naturområder og kulturhistoriske minder. Specielt langs kysten byder Helgenæs på gode oplevelsesmuligheder. Helgenæs er knap 8 km lang fra Dragsmur til Sletterhage og 4,5 km bred. Turen rundt langs kysten er på ca. 25 km.

Kortet viser de vigtigste veje og P-pladser ved naturområderne. Fra de større P-pladser udgår vandreture, som er afmærket med gule pletter på træer eller sten. Helgenæs er en mosaik af offentligt og privat ejede områder. Vis hensyn til dem, der bor og arbejder i området, og over for naturen selv.

Færdsel: Ophold og færdsel til fods er tilladt på offentlige arealer, på veje og stier, på udyrkede arealer, der ikke er indhegnet, og på stranden. På offentlige arealer er der adgang døgnet rundt. På private områder er der adgang fra kl. 6 til solnedgang. På stranden må man ikke opholde sig nærmere end 50 meter fra beboelsesbygninger, på øvrige arealer må man ikke tage ophold nærmere end 150 meter fra beboelser.

Ridning: Ridning er tilladt på offentlige veje.

Gangbesværede: En del af vandrestierne er ikke egnede til kørsel med barnevogne og kørestole. Området er velforsynet med veje, som giver gode adgangsmuligheder til store dele af arealet.

Hunde: Naturstyrelsen har indrettet Ellemandsbjerg til hundeskov, hvor du kan lade din hund løbe frit uden snor, men hunden skal være under kontrol.

Information og naturpleje på privatejede fredede arealer varetages af Syddjurs Kommune. De statsejede arealer administreres af Naturstyrelsen, Kronjylland. Find flere oplysninger på www.nst.dk.

Folderen er udarbejdet i samarbejde med Syddjurs Kommune, tlf. 87 53 50 00.

● Helgenæs

Vandreture nr. 96

Serien "Vandreture" er foldere over udvalgte naturområder, som bl.a. fås på biblioteker og turistbureauer eller hentes på Naturstyrelsens hjemmeside www.nst.dk.

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

www.nst.dk • Tlf: 7254 3000

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Helgenæs

HELGENÆS

Landskabet dannes

Helgenæs er en del af det dramatiske bakkelandskab, der blev skabt ved sidste istids slutning. Store istunger fra syd formede landskabet og aflejrede store mængder sten, ler og sand. Resultatet var en ø med en næsten 100 meter høj bakke omgivet af småbakkede sletter. Efter istiden indfandt skoven sig langsomt for til sidst helt at dække landskabet i flere tusinde år.

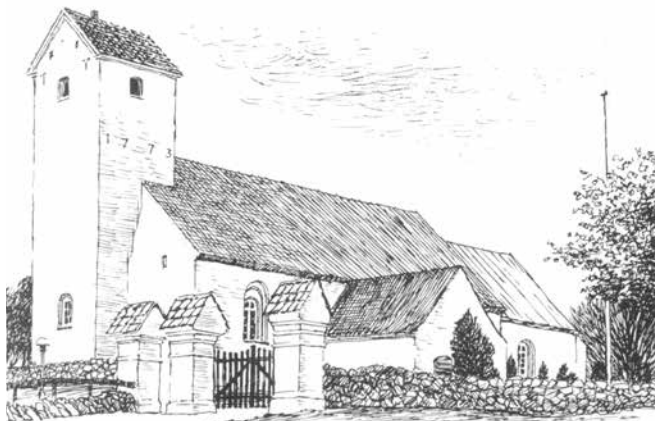

Helgenæs og mennesket

Det vides ikke bestemt, hvornår de første mennesker slog sig ned ved kysten for at jage og fiske, men ved Vænge Sø er der fundet en 7.000 år gammel boplads.

De mange års menneskelig aktivitet har sat sine spor i landskabet. De første store ændringer kom ved landbrugets fremtrængen i bondestenalderen for ca. 6.000 år siden.

I bronzealderen for omkring 3.500 år siden var her agerbrug med husdyrhold. Skoven blev efterhånden fældet, og det åbne landbrugsland opstod. For 1.000 år siden havde vikingerne i landsbyen ved Ellemandsbjerg formentlig frit udsyn til havet over marker, græsgange og småskove.

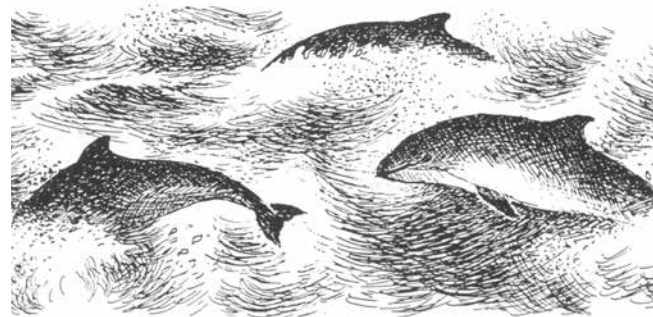

Ved Dragsmur ud mod Ebeltoft Vig ses endnu spor fra middelalderens landbrug i form af de såkaldte højryggede agre. Denne form for agre opstod da man tog hjulploven i anvendelse. Hjulploven var dengang meget tung og svær at håndtere, og resultatet blev ofte smalle agre på typisk fra 4-5 m og op til omkring 25 m i bredden. Længden kunne tit være flere hundrede meter. Den karakteristiske pukkelryggede facon blev dannet ved, at man konstant lagde plovturen ind mod midten. Herved opstod så bølgedalene eller renderne mellem de enkelte agre, som har fungeret både som skel mellem de enkelte ejere og senere samtidig som en slags dræningsgrøft. I renderne smed man ofte de indsamlede sten fra agrene.

I nyere tid fylder landbruget ikke helt så meget i landskabet. En del arealer er opgivet til landbrugsdrift og tilplantet med skov, andre er udstykket til sommerhusområder.

Naturen

I det bakkede landskab på Helgenæs findes lange, levende hegn, smålunde, søer og moser samt over 100 små vådområder. Derfor er der mange dyr, f.eks. sommerfugle, padde og småfugle. Af større dyr er grævlingen meget almindelig og det har vist sig, at mange rævegrave er beboet af grævlinger.

Marsvin ses ofte tæt på kysten

Den knapt 25 kilometer lange kyststrækning veksler mellem stejle klinter og strandenge. Fuglelivet langs kysten er spændende året rundt. Om vinteren ligger også store flokke af ederfugle og andre dykænder tæt på kysten. Forår og efterår er der livlig aktivitet af trækfugle, som opleves bedst fra området omkring Tyskertårnet og ved Dragsmur.

Mange bundgarn og ruser vidner om, at livet i havet er rigt og giver lystfiskere gode muligheder for fangst hele året. De mange fisk tiltrækker sæler og marsvin, og disse ses ofte langs kysten syd for Helgenæs og i Ebeltoft Vig ved Dragsmur.

Naturbeskyttelse

Naturen på Helgenæs er på mange måder enestående og er derfor også beskyttet af både nationale og internationale regelsæt. De mange overdrevsarealer, ferske enge, strandenge, moser og søer er beskyttet af naturbeskyttelsesloven. Disse arealer er for en stor dels vedkommende også udpeget af EU under EF-habitatdirektivet, der skal sikre levestederne for sjældne arter og beskytte særlige naturtyper. Habitatområdet omfatter Begtrup Vig samt havet vest for Helgenæs og kystarealerne af den vestlige del af Helgenæs.

Naturpleje på overdrev og enge udføres mange steder ved hjælp af kvæg og får. På statens arealer græsser det hårdføre "skovkvæg", der også bruges i Mols Bjerge, mens andre arealer afgræsses af forskellige typer kvæg i privat eje. Naturens udvikling følges nøje, ikke mindst i sårbare områder med f.eks. orkideer. Her er det særlig vigtigt, at plejen udføres, så de sjældne planter bevares.

Viben yngler helst på steder med lave planter, f.eks. en afgræsset eng

Vænge Sø

Vænge Sø var engang en lavvandet sø omkranset af rørskov og enge. For at skaffe mere jord til landbrug blev søen tørlagt i begyndelsen af dette århundrede. Landbrug er ikke længere rentabelt her, og Skov- og Naturstyrelsen har købt det 35 ha store areal for at genskabe søen.

Søen bliver ikke helt, som den var engang. Næsten 100 års landbrugsdrift sætter varige spor, og huse langs den ene bred begrænser muligheden for en høj vandstand.

Det varer flere år at genskabe en naturlig og stabil tilstand. Vandstanden skal reguleres og kvaliteten af vandet skal overvåges. Omgivelserne skal også plejes, f.eks. med græsning. Der skal også laves stier, så området kan blive et bedre udflugtsmål.

En væsentlig grund til at genskabe Vænge Sø er ønsket om at genskabe det rige fugleliv, som der engang var både ved søen og på engene omkring søen.

Efterhånden som vandstanden hæves, og vandplanterne breder sig, vil mange forskellige fugle og dyr søge til søen.

HELGENÆS FRA NORD TIL SYD

Karpenhøj Natur- og Friluftsgård

En tur i området kan starte på Karpenhøj, hvor en udstilling fortæller om Helgenæs. Udstillingen er åben hver dag fra kl. 9 til 17 fra påske til efterårsferien. Naturgården er i øvrigt et center med naturvejledning for unge og ledere med tilknytning til Danmarks Gymnastik- og Idrætsforeninger.

Området ved Karpenhøj er åbent for alle. Der er bakker med smukke udsigter og bronzealderhøjen Store Jættehøj.

Fuglsø Strand

Fra P-pladsen er der adgang til havskrænterne mod Ebeltoft Vig. Om sommeren opstiller Naturstyrelsen en badebro til fri afbenyttelse. Ud for broen er der en undervandssti.

Dragsmur

Hen over den smalle tange, Draget, som forbinder Helgenæs med fastlandet, ses en lav vold af sten og jord. Volden kaldes Dragsmur. Af en skriftlig indberetning fra 1623 fremgår det, at volden skulle være opført allerede i slutningen af 1200-årene af Marsk Stig, som dengang ejede Helgenæs.

Mod øst ligger Ebeltoft Vig og mod vest Begtrup Vig. Begge steder er der mulighed for at bade og fiske og i Ebeltoft Vig er det muligt at sætte en jolle i vandet.

Følges stranden mod syd, kan rester af middelalderens højryggede agre ses i den lave strandskrænt.

Ryes Skanse

Fra P-pladsen er der en afmærket sti til hovedskansen lige syd for Dragsmur. General Ryes Skanse blev brugt i Treårskrigen 1848-50, hvor Rye trak sine tropper fra grænsen op gennem Jylland til Helgenæs. Styrken blev udskibet til Fyn og derfra indsat i det afgørende slag ved Fredericia. Danskerne vandt, dog med store tab; blandt andre faldt også general Rye.

Fra toppen af skansen kan man få indtryk af den stærke befæstning, som med kanonstillinger i nord mod det våde område (hvor der nu er sommerhuse) helt har kontrolleret adgangen til Helgenæs.

Vænge Sø

Vænge Sø er markeret med et blå område, dette markerer de afvandsgrøfter der endnu pumper vand væk fra området og ud i Ebeltoft Vig. Søen var engang omtrent 35 ha stor, men forsvandt gradvist i begyndelsen af det århundrede som følge af dræning.

Ørby Klint

En smuk vej til Ørby Klint er langs stranden mod nord fra Sletterhage Fyr. Klinten, der består af ler med vulkanske askelag, er fredet på grund af sin geologi. Skred i leret har dannet de mange terrasser, der former klinten.

Ellemandsbjerg

Fra P-pladsen mellem Esby og Ørby er der afmærket en sti til toppen af det 99 meter høje Ellemandsbjerg. Fra denne udgispst midt i Danmark kan man på klare dage se øerne i det sydlige Kattegat, også Fyn og Sjælland.

Plantagen rundt om "bjerget" er et godt sted at finde svampe, og der er mange brombær om efteråret. På markerne vest for P-pladsen er der fundet spor af en vikingelandsby.

Lushage

Fra P-pladsen for enden af Klæbjergvej udgår en afmærket sti til de høje kystskrænter. Fra toppen af Bursklint åbner sig en fantastisk udsigt. Dybt nede ligger stranden og havet, og mod syd ses Samsø. Stien går gennem tætte krat ned under Luskint til Lushage, som er et yndet sted for havørredfiskere.

Mod land ses et overdrev, som vokser på en meget "uroilig" jordbund. Lag af ler i jorden får overfladen til langsomt at forandre sig året igennem. Også stiens overflade forandrer sig, dog ganske langsomt.

Tyskertårnet

Fra fyret udgår en sti langs stranden mod øst til Tyskertårnet, som har fungeret som et tysk radartårn under 2. verdenskrig. Herfra er der en flot udsigt til Kattegats sydlige øer. Mod land er der udsigt over de afgrænsede overdrev til Ellemandsbjerg og Monsbjerg.

Sletterhage Fyr

Fra den store P-plads ved Sletterhage Fyr kan man komme til "landets ende". Både kan sættes i vandet lidt nord for fyret, men pas på: Det er et dybt og strømfyldt farvand og derfor uegnet til badning. Til gengæld er det et godt sted for lystfiskeri.

I fyret er der indrettet en udstilling om fyret og farvandet omkring Helgenæs. I sommerperioden er der mulighed for at komme op i fyret.

Madpakkerummet ved fyrtårnet er åbent året rundt.

